

ПРОСУВАННЯ КИТАЄМ ГЛОБАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ БЕЗПЕКИ ТА РОЗШИРЕННЯ ЙОГО ПРИСУТНОСТІ В РЕГІОНІ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ ТА КАРИБСЬКОГО БАСЕЙНУ

Авторка:

Аліна Гриценко

Прийшовши до влади у 2012 р. Сі Цзіньпін розпочав процес зміцнення політичних позицій КНР у світі. Це проявлялось, зокрема, у масштабних проєктах як “Пояс і шлях”, а також у численних філософсько-геополітичних концепціях на кшталт “Китайська мрія” (中国梦, Zhōngguó mèng), Спільнота єдиної долі людства (人类命运共同体, Rénlèi mìngyùn gòngtóngtǐ), Ініціатива глобального розвитку (Global Development Initiative, 全球发展倡议, Quán qiú fā zhǎn chànghì), Ініціатива глобальної цивілізації (Global Civilisation Initiative, 全球文明倡议, Quánqiú wénmíng chànghì). Всі ці концепції спрямовані на затвердження КНР в якості глобальної держави, альтернативи США, яка пропонує “справедливий” та “взаємовигідний” світопорядок. Однією зі складових цього пакету ініціатив та концепцій є Ініціатива глобальної безпеки (全球安全倡议, Quánqiú ānquán chànghì).

Суть Ініціативи глобальної безпеки (**Global Security Initiative**, далі — **GSI**) полягає в усуненні першопричин міжнародних конфліктів, покращенні управління глобальною безпекою, заохочення спільних міжнародних зусиль для забезпечення більшої стабільності та визначеності в нестабільну та мінливу епоху, а також сприянні міцному миру та розвитку у світі. GSI містить широкі загальні принципи, що дублюють основні постулати китайської зовнішньої та безпекової політики. GSI покликана затвердити репутацію та імідж КНР як відповідального світового гравця, який сумлінно ставиться до виконання своїх зобов’язань як major power та який готовий служити гарантом і постачальником безпеки глобально. Це слід розглядати як заяву про намір КНР претендувати на значно більшу роль у міжнародній політиці. Намагаючись затвердитися в якості лідера, Пекін, в тому числі й за рахунок ініціатив на кшталт GSI, просуває ідею про більш справедливий світовий порядок, альтернативний порядку, заснованому на правилах (rules-based order). Китай претендує на лідерські позиції серед

країн, що розвиваються, які й складають т.з. Глобальний Південь, в тому числі й країни Латинської Америки та Карибського басейну.

Характеристика сучасного підходу Пекіна до карибських країн і загалом до ЛАКБ міститься у формулі “1+3+6”, запропонованій Сі Цзіньпіном у липні 2014 р. як новий формат відносин між Китаєм та ЛАКБ. У цій формулі “1” означає єдиний, скоординований план розвитку співробітництва між Китаєм та країнами ЛАКБ, “3” — це три механізми співробітництва, що включають торгівлю, інвестиції та фінанси, “6” — це шість напрямків розвитку кооперації: енергоресурси, інфраструктура, сільське господарство, промисловість, науково-технічні інновації та інформаційні технології.

Китай збільшує свій вплив у Латинській Америці через різні стратегії та механізми, які включають наступні аспекти:

Економічні інвестиції. Китай активно інвестує в економіку Латинської Америки та Карибського басейну, що включає кредити, позики та прями іноземні інвестиції у різні галузі, в тому числі енергетику, інфраструктуру, гірничодобувні та сільськогосподарські підприємства. Економічна співпраця дозволяє Китаю створювати позитивний імідж в регіоні, як альтернатива США, які мають дещо токсичну репутацію з огляду на складну історію взаємин з регіональними державами та подекуди сильними історичними ресентиментами.

Торгівля. Китай за останні двадцять років став великим торговим партнером для багатьох країн Латинської Америки. Торговля між Китаєм та латиноамериканськими країнами зростає, і Китай є великим імпортером сільськогосподарських продуктів, стратегічних ресурсів, корисних копалин із регіону.

Енергетичні проекти. Китай активно інвестує в енергетичні проекти в регіоні, включаючи будівництво гідроелектростанцій, електростанцій на відновлюваних джерелах енергії та видобуток нафти та газу. Це дозволяє Китаю забезпечувати енергетичні потреби та розширювати вплив у регіоні.

Інфраструктурні проекти. Китай фінансує та розбудовує інфраструктурні проекти, такі як порти, залізниці та транспортні магістралі, які сприяють розвитку логістики та торгівлі у регіоні.

Дипломатичні зусилля. Китай активно розвиває дипломатичні відносини із латиноамериканськими країнами. Це включає візити лідерів, підписання двосторонніх угод та участь у регіональних форумах. Китай взаємодіє з країнами Латинської Америки на таких багатосторонніх платформах, як форум Китай-Спільнота держав Латинської Америки та Карибського басейну (СЕЛАК).

Освіта та культурні обміни. Китай також інвестує в освіту та культурні обміни, що допомагає зміцнювати зв'язки між Китаєм та Латинською Америкою та підтримувати

позитивний образ Китаю у регіоні. Складна китайська культура та мова просувається завдяки численним філіям Інституту Конфуція, відкритих у різних країнах регіону.

Суть Глобальної стратегії безпеки

GSI вперше була запропонований Сі Цзіньпіном на щорічному Боаоському Азійському Форумі¹ у квітні 2022 року. Лютого цього року Міністерство закордонних справ КНР опублікувало концептуальний документ, що визначає ключові положення Ініціативи.

Офіційно мета GSI полягає в усуненні першопричин міжнародних конфліктів, покращенні управління глобальною безпекою, заохочення спільних міжнародних зусиль для забезпечення більшої стабільності та визначеності в нестабільну та мінливу епоху, а також сприянні міцному миру та розвитку у світі. GSI містить широкі загальні принципи, що дублюють основні постулати китайської зовнішньої та безпекової політики, в основну яких закладені принципи Панча-Шиля² або ж «принципи мирного співіснування». Документ містить “шість зобов’язань” і визначає пріоритетні напрями співпраці:

- I. загальна, всеосяжна, спільна та стійка/стабільна безпека;
- II. повага до суверенітету і територіальної цілісності всіх держав. Згідно цього пункту суверенна рівність і невтручання у внутрішні справи є основними принципами міжнародного права та найбільш фундаментальними нормами, що регулюють сучасні міжнародні відносини. “Всі країни, великі чи малі, сильні чи слабкі, багаті чи бідні, є рівноправними членами міжнародного співтовариства. Їхні внутрішні справи не повинні зазнавати зовнішнього втручання, їхній суверенітет і гідність мають поважатися, а їхнє право самостійно обирати соціальні системи та шляхи розвитку повинно підтримуватися”;
- III. дотримання мети та принципів Статуту ООН;
- IV. серйозне ставлення до проблем безпеки всіх країн. Згідно цього пункту людство утворює цілісне та неподільне безпекова співтовариство. Це означає, що безпека однієї держави не може реалізовуватись за рахунок та на шкоду іншій державі,

¹ Також відомий як “Східний Давос” — неурядова та некомерційна міжнародна організація, що має на меті підтримку та розвиток економічного обміну, взаємодії та співробітництва як в Азії, так і за її межами шляхом проведення щорічних зустрічей високого рівня за участю представників урядових, ділових, промислових та наукових кіл та обговорення актуальних економічних, соціальних, екологічних та ін. проблем. Заснований у 2001 році, після Азійської фінансової кризи, 26 країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону для діалогу з питань політики та бізнесу. Головний офіс організації знаходиться у селищі Боао міста Цюньхай, пров. Хайнань, КНР.

² “Панча шилап” (“п’ять чеснот”, “п’ять обітниць”) — базовий кодекс буддиської етики; п’ять принципів мирного співіснування, які були вперше проголошені в індійсько-китайській угоді 1954. Включають: взаємну повагу територіальної цілісності та суверенітету; взаємний ненапад; невтручання у внутрішні справи один одного; рівність і взаємні вигоди; мирне співіснування.

оскільки всі держави рівні щодо прав забезпечення безпеки. Кожна країна має справедливі та законні безпекові інтереси;

- V. мирне вирішення суперечок між країнами шляхом діалогу;
- VI. підтримання безпеки як у традиційних, так і в нетрадиційних сферах (таких як тероризм, зміна клімату, кібербезпека та біозахист).

Офіційно GSI має на меті “захищати принцип неподільної безпеки, побудувати збалансовану, ефективну та стійку архітектуру безпеки”. Зокрема, у документі позначені задачі, які Китай закликає виконувати світове співтовариство та запевняє у готовності робити значний внесок для реалізації поставлених задач, що відображає лідерські геополітичні амбіції КНР. Серед основних задач зазначено: протидіяти потенційній ядерній війні та підтримувати режим нерозповсюдження, а також сприяти забороні та знищенню зброї масового знищення, підтримувати глобальний контроль над конвенційним озброєнням; сприяти політичному врегулюванню міжнародних і регіональних питань у зонах конфлікту шляхом відвертого діалогу; зміцнювати діалог щодо морського права та боротьби зі злочинами на морі, включаючи піратство; зміцнювати міжнародне співробітництво в космічному просторі; підтримувати ВООЗ в управлінні охороною здоров'я та ефективно координувати та мобілізувати глобальні ресурси для спільного реагування на COVID-19 та інші інфекційні захворювання; сприяти захисту глобальної продовольчої та енергетичної безпеки, забезпечити стабільне виробництво зерна та безпеку ланцюгів постачання, а також уникати політизації та вепонізації продовольчої безпеки; підтримувати співпрацю між країнами у боротьбі зі змінами клімату.

Таким чином, GSI покликана затвердити репутацію та імідж КНР як відповідального світового гравця, який сумлінно ставиться до виконання своїх зобов'язань як мажор power та який готовий служити гарантом і постачальником безпеки глобально. Це слід розглядати як заяву про намір КНР претендувати на значно більшу роль у міжнародній політиці.

Це підтверджують 20 пріоритетних напрямків співпраці для вирішення ключових глобальних проблем (дефіцит миру, розвитку, безпеки та управління), які висвітлює концептуальний документ GSI. В рамках цих пунктів КНР проголошує готовність сприяти координації та здоровій взаємодії між великими державами та розбудувати відносини, що характеризуються мирним співіснуванням, загальною стабільністю та збалансованим розвитком. КНР, таким чином, репрезентується як одна з великих світових держав на рівні зі Сполученими Штатами Америки. При цьому зазначається, що саме великі держави несуть особливо важливу відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки. Цей пункт свідчить про значні геополітичні амбіції КНР, а також про чітке бачення майбутнього світопорядку та місце Китаю в ньому.

GSI передбачає реалізацію поставлених задач за допомогою п'яти основних платформ та механізмів. Серед таких платформ зазначені не тільки глобальні такі, як ООН (зокрема ГА ООН, РБ ООН), але й регіональні організації, форуми, дискусійні майданчики, де представлена КНР. Зокрема, Шанхайська організація співробітництва, БРИКС, Конференція із взаємодії та заходів зміцнення довіри в Азії, механізм “Китай+Центральна Азія”, багатостороння діалогова платформа в регіоні Перської затоки, зустріч міністрів закордонних справ сусідніх з Афганістаном країн, Конференція Китаю та Африканського Рогу з питань миру, управління та розвитку, Китайсько-африканський форум миру та безпеки, Форум безпеки на Близькому Сході, Пекінський форум Сяншань, Глобальний форум співробітництва громадської безпеки (Ляньюньган). Акцентуація на “незахідних” платформах підтверджує намагання КНР пропагувати альтернативний світопорядок, де ключове місце не відводиться Сполученим Штатам Америки та європейським державам, колишнім метрополіям та імперіям. Фокус уваги Пекіна спрямований на країни так званого Глобального Півдня, а концепція світоустрою, яку просуває Китай, передбачає співмірний статус колишніх імперій та колишніх колоній. Більш того, Китай претендує на лідерські позиції серед країн, що розвиваються, які й складають т.з. Глобальний Південь. Намагаючись затвердитися в якості лідера, Пекін, в тому числі й за рахунок ініціатив на кшталт GSI, просуває ідею про більш справедливий світовий порядок, альтернативний порядку, заснованому на правилах (rules-based order), який, з точки зору китайського керівництва, створений виключно на користь західних держав. Більш справедливий світоустрій, як бачить це КНР, передбачає адекватне представництво держав, що розвиваються на глобальних майданчиках та організаціях, зокрема в РБ ООН, СОТ та МВФ. Незважаючи на економічну потужність та темпи економічного розвитку Китай досі вважається “найбільшою країною, що розвивається”, і використовує цей статус для залучення підтримки та солідарності з іншими країнами, розвиваючи співпрацю по лінії Південь-Південь.

Таким чином, GSI, у цілому, є спробою Сі Цзіньпіна представити комплексне бачення нового світового порядку та сформулювати ідеологічну основу для нової глобальної системи управління, яка посилює вплив Китаю на фоні поступового зниження впливу США на світовій арені. GSI стосується всіх регіонів світу, в тому числі і конфліктогенного регіону Перської затоки. GSI цілком узгоджується з поглядами регіональних держав на регіональну та міжнародну безпеку, в тому числі й за рахунок принципу невтручання у внутрішні справи, що передбачає і відсутність критики за, наприклад, порушення прав людини або ерозію чи відсутність демократичних цінностей.

На Близькому Сході концептуальний документ GSI закликає створити «нову структуру безпеки» на основі китайської пропозиції з п'яти пунктів для досягнення миру та

стабільності в регіоні, “включаючи підтримку взаємної поваги, дотримання рівності та справедливості, підтримку режиму нерозповсюдження, зміцнення колективної безпеки та кооперація заради розвитку”. Крім того, Китай обіцяє використовувати GSI для підтримки зусиль країн регіону щодо “зміцнення діалогу та покращення відносин, врахування обґрунтованих проблем безпеки всіх сторін, зміцнення внутрішніх сил із забезпечення регіональної безпеки та підтримки Ліги арабських держав і інших регіональних організацій, які відіграють конструктивну роль у цьому відношенні”. Певною мірою реалізація GSI проявилась під час посередництва Китаю у нормалізації відносин між Саудівською Аравією та Іраном. Хоча дипломатичний успіх Китаю був зумовлений сприятливими обставинами, зокрема, готовністю обох сторін сісти за стіл переговорів задля поновлення комунікації, Китай використав успішне завершення переговорів на свою користь та в якості доказу того, що GSI є життєздатною та практичною ініціативою.

GSI включає не тільки близькосхідний регіон, але й африканський континент, регіон Латинської Америки і Карибського басейну (ЛАКБ) та активно просувається представниками китайської влади під час зустрічей на різних рівнях. Наприклад, за результатами візиту президента Колумбії Густаво Петро до КНР, було оголошено про підтримку латиноамериканської держави GSI, як і іншим супутнім концепціям таким, як Ініціативі глобального розвитку (GDI), Ініціативі та Ініціативу глобальної цивілізації (GCI).

Проникнення КНР у регіон Латинської Америки та Карибського басейну

Країни ЛАКБ, які тривалий час перебувала на периферії китайської зовнішньої політики України, в останні десятиліття привертають до себе дедалі більшу увагу Пекіна. Основні завдання, які КНР реалізувала останні 20 років — економічна експансія задля доступу до багатих природних ресурсів регіону (нафти, газу, урану, золота, літію, міді, срібла, алмазів та ін), а також зменшення впливу Тайваню у світі, адже станом на жовтень 2023 року із 33 країн регіону 7 держав підтримують дипломатичні відносини з Тайбеєм (Парагвай, Гаїті, Гватемала, Беліз, Сент-Вінсент і Гренадини, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія).

З 2000-х років Китай став ключовою країною як експортний ринок для Куби, Чилі, Бразилії, Перу, Аргентини та Венесуели, а також посів перше місце серед імпортерів для Панами та Парагваю, друге місце — для Аргентини, Венесуели, Бразилії, Колумбії, Мексики та Перу. Форсування Китаєм експорту та інвестицій зумовлене бажанням придбати необхідні ресурси для задоволення потреб промисловості, що розвивається, розширити ринки збуту та покращити ефективність вже діючих підприємств.

Китай досяг успіхів в активному економічному проникненні завдяки масовій купівлі активів сировинних компаній, які займаються нафтогазовим бізнесом або видобутком

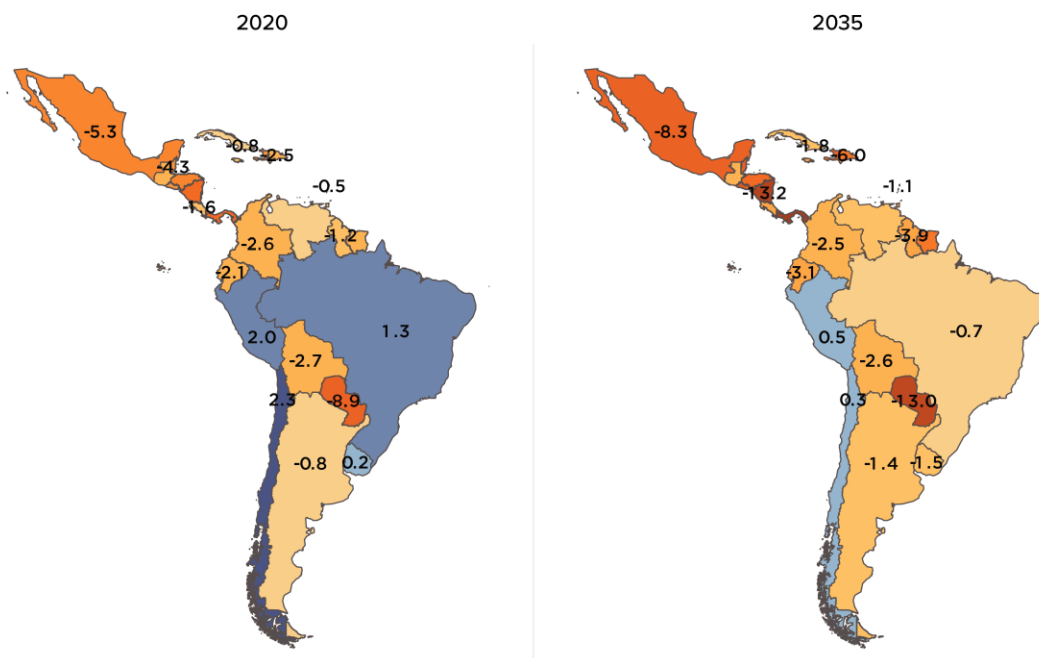
мінеральної сировини та ресурсів. Основні угоди з державами ЛАКБ полягають у сировинному секторі — видобувних галузях, а великі інвестиції спрямовуються у промислову сферу. Однак останнім часом інтерес Китаю проявляється і до випуску сільськогосподарської продукції, особливо у сфері виробництва сої.

За останні 20 років Китай зміг посісти друге місце серед найбільших інвесторів у країни ЛАКБ. Накопичені інвестиції Китаю в регіон за 2005-2019 роки досягали, за різними оцінками, від \$130 до 140 млрд, при цьому на Бразилію припало \$60 млрд, а на багату міддю та гідроресурсами Перу — майже \$27 млрд. Основний напрямок китайських капіталовкладень — енергетичні проекти (56%). Частка інвестицій у металургію та гірничодобувну промисловість становила 28%. Крім того, вартість китайських будівельних підрядів у регіоні наблизилася до \$61 млрд, з яких на енергетичну інфраструктуру припало 53% з обсягу, а на транспортну та логістичну — 27%. Основними одержувачами китайських кредитів у 2005-2019 рр. стали Венесуела, Бразилія, Еквадор та Аргентина. ЛАКБ є другим за значенням світовим реципієнтом китайських інвестицій, і в регіоні працюють понад 2700 китайських підприємств. На сьогодні більш ніж 2 тис. китайських компаній здійснили капіталовкладення в економіку країн ЛАКБ, створивши понад 1,8 млн робочих місць. Як правило, китайський уряд надає кредити на будівництво об'єктів за умови, що роботи здійснюються китайськими компаніями, а обладнання постачається з КНР, тобто підхід Китаю базується на фінансуванні проектів, розрахованих на довгострокову присутність у регіоні.

Китай як інвестор привабливий для країн ЛАКБ через низку причин. По-перше, Пекін не виставляв жорстких вимог щодо демократизації, певного напрямку розвитку державних інститутів і не втручався у внутрішню політику держав, як це робили США, чий фінанси були суворо регламентовані з погляду статей їх реалізації, а також загалом рясніли великою кількістю обмежувальних механізмів. По-друге, Китай сам виступає позитивним прикладом для країн, що розвиваються. На відміну від розвинених країн, які розбагатіли, зокрема, завдяки наявності колоній у минулому, Китай мав інший історичний бекграунд і, незважаючи на це, довгий час демонстрував високі темпи зростання економіки. Китай же, будучи країною аграрною, яка істотно відставала технічно і економічно від лідируючих країн світу і не мала серйозного ресурсного потенціалу, виявився здатним перетворитися на державу, що динамічно розвивається. У зв'язку з цим китайська модель економічного розвитку є привабливою для країн ЛАКБ, для яких важливим є перехід зі статусу країн периферії до розвинених держав.

Це тим більше актуально, що регіон ЛАКБ представлений країнами, що розвиваються, до яких себе відносить і Китай.

LAC Trade Balance with China as a Percent of GDP

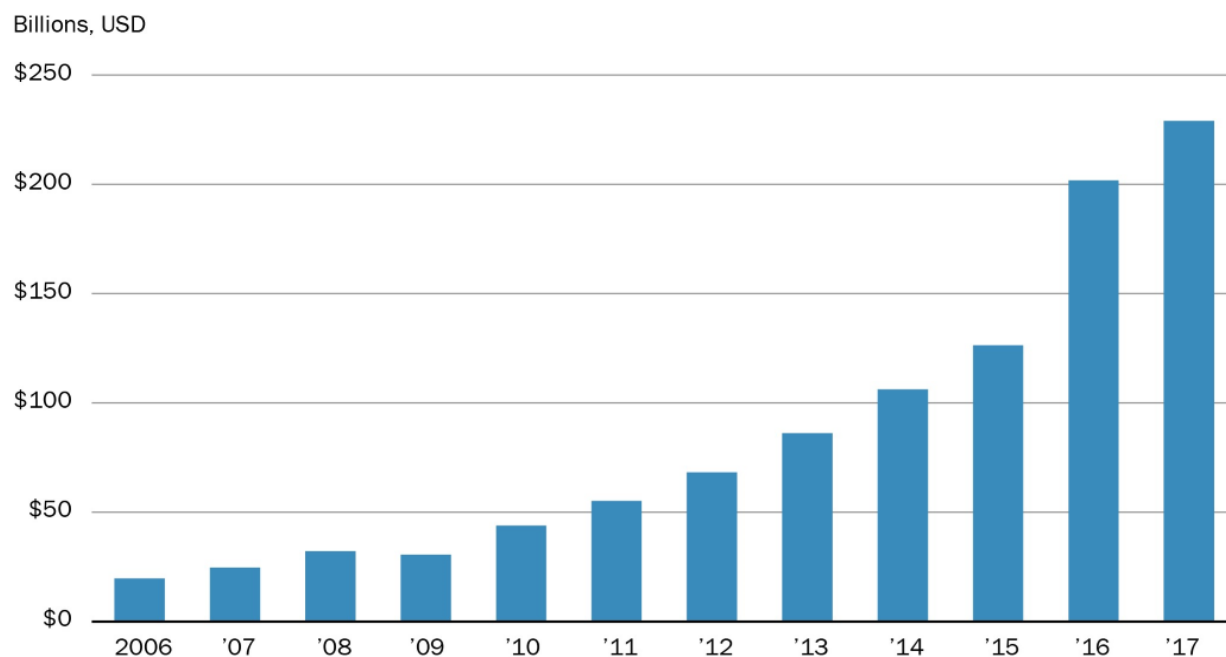

Atlantic Council

Торговельно-економічні зв'язки — головний вектор китайсько-латиноамериканської взаємодії. З початку століття загальний обсяг товарообігу між Китаєм і ЛАКБ збільшився з \$17 млрд (2002 р.) до майже \$315 млрд у 2019 р. У 2018-2019 роках, імпорт Китаю з Латинської Америки сягнув майже 8% від загального імпорту Китаю, а експорт до ЛАКБ — приблизно 6% загального експорту КНР. Китай став головним торговим партнером Бразилії, Аргентини, Чилі, Перу та Уругваю, обігнавши США, та другим за величиною торговим контрагентом для багатьох інших країн регіону. Китай імпортує здебільшого природні ресурси ЛАКБ, у тому числі руди (32%), мінеральне паливо (19%), соя-боби та соєва олія (16,7%) та мідь (5,6%). Основний обсяг експорту КНР до ЛАКБ у 2019 р. був представлений електричними приладами та обладнанням (21%); машинотехнічними пристроями (15%); автотранспортними засобами, запчастинами (6,5%) та широким спектром споживчих товарів. Китай має угоди про вільну торгівлю з Чилі, Коста-Рікою та Перу. В останні два роки експорт та імпорт

Китаю в ЛАКБ загалом зростали, продовжуючи тенденцію останнього десятиліття, і навіть пандемія COVID-19 загалом не дуже змінила цей стан справ.

Figure 1. Stock of Chinese direct investment in Latin America and the Caribbean continues to increase

Source: Chinese Ministry of Commerce.

B | BROOKINGS GLOBAL | CERES
Economic and Social Policy
in Latin America Initiative

Більш того, пандемія дала можливість Китаю вийти за межі ключової ролі торгового партнера та кредитора латиноамериканських країн. Китай розпочав реалізацію того, що отримало назву “дипломатії масок” і навіть “коронавірусної дипломатії” (або “будівництво Шовкового шляху здоров’я” в Китаї). У ЛАКБ, на відміну, наприклад, від Африки, на адресу Китаю не було чути звинувачень у розповсюдженні інфекції, хіба що від президента Бразилії Жаїра Болсонару, відомого скепсисом щодо коронавірусу. Тому “коронавірусна дипломатія” КНР мала не вимушений (щоб підправити міжнародний імідж країни, що похитнувся), а прагматичний характер.

До кінця 2020 р. Китай надав маски, захисні костюми, тести, обладнання (монітори, дефібрилятори та ультразвукові сканери), прилади ШВЛ, фінансову допомогу та вакцини китайського виробництва. Допомога регіону розподілялася нерівномірно: основний потік йшов ідеологічно близьким до Китаю Венесуелі та Кубі.

“Коронавірусний” 2020 рік можна визначити як поворотну віху в інвестиційній політиці КНР щодо ЛАКБ: вперше за 15 років Китай не надав жодного кредиту будь-якій латиноамериканській країні. При цьому китайські компанії змістили акцент зі

сфери кредитування на пряме інвестування в латиноамериканську інфраструктуру, особливо електроенергетичну та транспортну. Цей новий підхід сформувався під впливом проєкту “Пояс і шлях”, чією частиною Китай хоче бачити ЛАКБ, а також через пандемію COVID-19. Постачання китайської допомоги показали свою політичну ефективність, переломивши настрої раніше скептично налаштованих до КНР лідерів, таких як президент Аргентини Альберто Фернандес, який у січні 2021 р. подякував Китаю за підтримку боротьби Аргентини з COVID-19, навіть підтримав ідею побудови спільноти єдиного майбутнього всього людства, а 2022 року Аргентина приєдналася до проєкту “Пояс і шлях”. Китай мав намір розпочати в 2023 р. будівництво реактора потужністю 1200 МВт на ядерному комплексі Atucha в Лімі, провінція Буенос-Айрес, вартістю \$8 млрд неподалік аргентинської столиці — Буенос-Айреса на додаток до двох гідроелектростанцій, які Китай уже будує на півдні Аргентини. Слід зазначити, що станом на 2023 р. у проєкті “Пояс і шлях” беруть участь більше 20 із 33 країн ЛАКБ. Бразилія, Мексика та Колумбія, тобто одні з найбільших латиноамериканських економік, поки що не задіяні в проєкті.

Source: Observatorio Económico Latinoamericano and Center for Strategic International Studies “Eyes on the Skies” Report.

Під час промови на Форумі Китай-СЕЛАК у 2018 р. Ван І, міністр закордонних справ КНР, виділив п’ять пунктів співробітництва між сторонами в рамках “Пояс та шлях”:

- будівництво інфраструктури, що поєднує «сушу та океани»;
- запуск відкритого ринку, що створює змогу експорту латиноамериканської продукції;
- розвиток конкурентоспроможних галузей економіки країнах ЛАКБ шляхом передачі китайських технологій;
- розвиток інновацій через поширення на держави регіону Цифрового Шовкового шляху;
- та обмін досвідом у різних галузях.

У рамках “Морського Шовкового шляху XXI століття” Китай планує створити інфраструктурну мережу, залізницю, яка зв’яже порт Тяньцзінь (Китай) з портом Байовар (Перу) та Сантос

(Бразилія), і, як наслідок, зміцнить взаємодію у рамках ініціативи. Китайська сторона виграє від збільшення швидкості доставки товарів, оскільки на сьогоднішній день шлях через Панамську протоку дорожчий і триваліший за часом. Примітно, що порт Тяньцзінь охопить також провінцію Хебей і Пекін, що призведе до створення нової зони вільної торгівлі в Китаї. Перевагою пілотної зони вільної торгівлі Тяньцзінь є те, що китайська сторона інтегрує регіон північного Китаю, який відстає від південних провінцій.

Присутність Китаю на континенті вигідна країнам регіону, оскільки передбачає диверсифікацію політичних контактів і може врівноважити вплив США у регіоні. Поява КНР як новий економічний гравець поклала край надмірній залежності країн від Вашингтона, і Китай — карта в політичному торгу зі США. КНР, чий підхід до співпраці ґрунтується на розвитку інфраструктури та відсутності жорстких механізмів контролю фінансових потоків, близький до цінностей та пріоритетів лівих партій у регіоні, що може зумовити їх високий інтерес до розвитку відносин із КНР.

Інтереси КНР у Карибського басейну

Країни Карибського басейну представляють окремий інтерес для КНР, оскільки саме в цьому регіоні сконцентрована найбільша кількість країн ЛАКБ, які підтримують дипломатичні відносини з Тайванем. Відтак, КНР зацікавлена у тому, аби змінити ситуацію на свою користь. Це досягається шляхом інвестицій у місцеву економіку. У період з 2005 по 2022 рік Китай інвестував понад \$10 млрд у шість країн Карибського басейну, зокрема у Ямайку (\$3,16 млрд), Гайану (\$3 млрд), Тринідад і Тобаго (\$2,28 млрд), Антигуа і Барбуда (\$1 млрд), Куба (\$740 млн), Багамські острови (\$350 млн). Ключові сфери, у які вкладається Китай — туризм, транспорт, видобуток металів, сільське господарство та енергетика.

Основними формами китайської допомоги карибським країнам є гранти та низьковідсоткові кредити. Гранти, як правило, призначаються на реалізацію дрібних та середніх за масштабом соціально орієнтованих проєктів, на фінансування співробітництва в галузі розвитку людських ресурсів, технічного співробітництва, матеріальної та гуманітарної допомоги. Низьковідсоткові кредити передбачають надання максимально сприятливих умов для позичальника — під 2-3% річних терміном від 15 до 20 років. Такі кредити зазвичай надаються для реалізації великих та середніх за масштабом промислових та інфраструктурних проєктів, а також на закупівлю машинного та електронного обладнання та матеріалів.

Китайська сторона традиційно виявляє велику зацікавленість вкладенням інвестицій у освоєння природних ресурсів. Хоча карибські країни не мають великих запасів корисних копалин (на відміну від деяких держав Південної Америки), Куба, Ямайка,

Тринідад і Тобаго, Домініканська Республіка можуть бути привабливими для Китаю в цій сфері. На Кубі є значні запаси нікелю, хрому, залізних та мідних руд, фосфоритів, розробляються родовища нафти та газу. Ямайка багата бокситами, Тринідад і Тобаго — нафтою та газом, а Домініканська Республіка — бокситами, залізняками, нікелем та міддю. У 2011 р. Китайська національна нафтогазова корпорація (CNPC) підписала контракт у розмірі \$6 млрд щодо збільшення потужностей кубинського нафтопереробного заводу та будівництва нового терміналу зрідженого природного газу в прибережному районі Сьєнфугоса.

Все більшу зацікавленість Китай проявляє до здійснення масштабних капіталовкладень у розвиток портової інфраструктури Карибського басейну. Сильна залежність КНР від імпорту енергоресурсів та сировинних товарів, що надходять у великих обсягах морським шляхом, зумовили підвищення значущості для Пекіна розширення доступу до морських комунікацій та пов'язаної з ними інфраструктури в усьому світі, у тому числі й у Карибському басейні. У липні 2014 р. під час візиту Сі Цзіньпіна на Кубу було підписано угоду про надання кредиту у розмірі \$115 млн на відновлення та модернізацію другого найбільшого порту країни — Сантьяго-де-Куба.

Окремо слід зазначити, що розвиток портової інфраструктури може у майбутньому сприяти поширенню військової експансії КНР у регіоні, адже забезпечуватиме збільшення присутності сил китайських ВМС у ЛАКБ. Хоча Пекін тільки-но починає шлях до поширення військово-політичного впливу у західній півкулі, вже наразі помітні результати: за даними The Wall Street Journal відомо, що Китай уклав таємну угоду з Кубою про розміщення електронного засобу підслуховування на острові приблизно за 100 миль від Флориди. Також сторони ведуть переговори про заснування спільного військового тренувального табору на “острові свободи”. Крім цього Пекін зацікавився радіоелектронним центром у Лурдесі — головному радянському, а потім і найважливішим російським закордонним центром радіоелектронної розвідки. Розташований у південному передмісті Лурдеса кубинської столиці Гавани та використовувався до 2002 р.

У 2018 році за ініціативою МЗС КНР був створений Китайсько-Карибський прес-центр. Робота центру передбачає сприяння в організації поїздок до КНР карибських журналістів. Разом з тим, слід зазначити, що подібні установи є складовою частиною стратегії поширення впливу та проєкції м'якої сили, адже полегшують розповсюдження певних наративів та концепцій. Наприклад, допомагає забезпечувати КНР імідж “лідера Глобального Півдня”, який виступає за рівність всіх держав незалежно від розміру території чи потужності економіки, невтручання у внутрішні справи та підтримує політичну унікальність усіх держав. Здебільшого, це є не більш, ніж риторичною маніпуляцією, яка, тим не менш, позитивно сприймається в маленьких острівних державах Карибського басейну та Латинської Америки в цілому, які мають довгу і подекуди негативну історію взаємовідносин зі США та західноєвропейськими державами, колишніми колоніями. Китай, якого Сі Цзіньпін позиціонує як державу,

яка свого часу постраждала від імперіалістської політики Європи, прагне закріпити за собою репутацію борця за “більш справедливий” світоустрій. При чому під цим Сі розуміє світ без панування єдиного гегемона, зокрема, США. Сі Цзіньпін часто каже, що наразі світ переживає найбільші геополітичні зміни за останні 100 років, розуміючи під цим не тільки зменшення впливу США у світі, а посилення регіональних держав, які нещодавно перебували під ярмом колонізаторів. Тема позбавлення колоніального минулого та збільшення ролі держави на світовій арені активно експлуатується Китаєм в тому числі і з маленькими, економічно слабкими країнами, такими як, наприклад, Барбадос, який у 2021 році змінив форму правління з конституційної монархії на парламентську республіку (хоча й залишився членом Співдружності націй). Під час зустрічі у Пекіні з прем’єр-міністеркою Барбадосу Мією Моттлі, Сі Цзіньпін використовував категорії як “захист національного суверенітету та незалежності”, а також “самостійний вибір власного шляху розвитку”. Цим Сі висловив підтримку Китаєм розриву відносин з Британською короною. “Країни, що розвиваються, повинні зміцнювати солідарність і співпрацю, практикувати справжню багатосторонність”, заявив Сі Цзіньпін. Така риторика надзвичайно приваблива для невеликих або бідних держав ЛАКБ, як і для більш потужних кандидатів у регіональні лідери, які переосмислюють своє місце та місце регіону у світі. При цьому, характерною рисою китайської інформаційно-політичної кампанії є відмова від просування комуністичних, марксистських догм, що має на меті підтвердити заяви Сі Цзіньпіна, що “немає поганих держав, але кожна держава хороша по-своєму” і свободу та самостійність вибору політичного розвитку.

Потенційні союзники КНР у регіоні ЛАКБ

Риторика КНР маніпулятивна, але приваблива і хоча наразі важко визначити однозначний табір умовно прокитайських держав у регіоні ЛАКБ, можна виокремити держави більш охочі до співпраці. Такими переважно є американські антагоністи — Венесуела, Болівія, Куба, Нікарагуа. Відтак, не стільки держави прокитайські, скільки антиамериканські, яких приваблює політика невторчання КНР (себто надання фінансової підтримки без додаткових вимог на кшталт демократичних, антикорупційних реформ). При цьому, як демонструє приклад Венесуели, ці держави готові співпрацювати з Вашингтоном на привабливих умовах задля власної користі. Разом з тим, політика зближення з КНР багато в чому залежить від сьогоденної політичної кон'юнктури, як можна побачити на прикладі Колумбії. Новий президент Густаво Петро вирішив переглянути відносини зі США, що проявилось, зокрема, у оновленні відносин з Китаєм до рівня “стратегічного партнерства”. Хоча для Пекіна цей статус символічний і майже нічого суттєвого не означає.

Для КНР “справедливий світоустрій” — поліцентричний. При цьому, говорячи про солідарність та рівність всіх держав, фактично мається на увазі не рівномірний розподіл впливу серед різних країн різних регіонів, незважаючи на розмір території чи потужність економіки, але справедливий розподіл впливу між співмірними регіональними державами. Китай не прагне зробити з ЛАКБ “китайський backyard”, а готовий розділити вплив з такими державами як Бразилія, яка наразі є ключовим транслятором китайських наративів та концепцій. Основна причина цього полягає у співпадінні поглядів Сі Цзіньпіна та Луїса Інасіо Лули да Сілви на новий світовий порядок, що формується, де рівень американського впливу на регіон ЛАКБ мінімізовано. Це в тому числі й обумовлює співпрацю держав у рамках БРІКС. Геополітичні амбіції Бразилії за третього президентства да Сілви спрямовані на затвердження статусу Бразилії як регіонального лідера, центру впливу, а регіону ЛАКБ — як повноцінного інтегрованого гравця на міжнародній арені. ЛАКБ наразі переживає трансформацію і КНР цьому сприяє інформаційно, можна сказати ідеологічно.

Цього року на сьомому саміті КНР-СЕЛАК Сі Цзіньпін заявив, що об'єднання є ключовим партнером Китаю у зміцненні солідарності між країнами, що розвиваються, і розвитку співпраці по лінії Південь-Південь. “Китай співпрацює з країнами СЕЛАК для переходу у нову еру, що характеризується рівністю, взаємною вигодою, інноваціями, відкритістю та користю для людей”.

Нова ера за задумом має характеризуватись мінімізацією світового впливу США, в чому так само зацікавлена і РФ. Хоча наразі РФ та КНР не виступають об'єднаним дуєтом у регіоні ЛАКБ. Вплив РФ у регіоні послідовно зменшувався з часів розпаду Радянського Союзу і наразі російські позиції доволі слабкі. Так, інформаційна присутність РФ досить поширена завдяки іспано- та португаломовним ЗМІ, таким як Sputnik Mundo та RT en Español, які поширюють російську пропаганду в тому числі і

викривлені та неправдиві свідчення про Україну та російсько-українську війну. Разом з тим, сприйняття до російської пропаганди більш помітне серед країн-американських антагоністів та не сприяє посиленню впливу РФ у регіоні. Наразі РФ, вже позбавлена статусу регіональної держави, рівень ізоляції якої збільшується через токсичну репутацію, продовжує втрачати зв'язки у ЛАКБ, як і в інших, більш значущих регіонах (Кавказ, Центральна Азія). При цьому, ресурсів аби відновити втрачені позиції РФ бракує. Сьогодні Москва використовує такі країни як Куба, Венесуела, Болівія, Нікарагуа (майже всі ці держави міністр закордонних справ РФ Сергій Лавров відвідав рамках латиноамериканського турне цієї весни) як інструменти для пропаганди для внутрішньої аудиторії. Росія намагається довести населенню, що санкційний тиск та розрив відносин з Європою та США не стануть перепорою для подальшого розвитку держави і, що РФ може і буде розвивати політичні, економічні відносини з іншими державами по всьому світу з огляду на ідеологічно близькість. Однак, зазначені держави утворюють, як вже було зазначено вище, “антиамериканський табір” і своєю чергою використовують РФ як тригер для США, а також для реалізації нагальних, тактичних інтересів. Інші країни регіону, окрім Бразилії, які займають нейтральну позицію щодо російсько-української війни, не настільки охочі до політичної комунікації з Москвою.

Перепони для поширення китайського впливу

Разом з тим, існують перепони для подальшої політичної та економічної експансії КНР в регіоні. Багато держав побоюються інтенсифікації співпраці з КНР через подальшу китайсько-американську конфронтацію, аби не створилось враження, що країна обирає ту чи іншу сторону.

Щодо економічних факторів, то по-перше, будівництво інфраструктури, зокрема об'єктів транспорту та енергетики, завдає шкоди природі та несе екологічні ризики, що створює умови для зростання антикитайських настроїв. Слід зазначити, що в Китаї вимоги до екологічних показників нижчі, ніж у ЛАКБ. Це зумовлено тим, що Китай, як і багато країн, що розвиваються, в процесі економічного розвитку жертвував екологією заради прогресу. Країни ЛАКБ мають високі вимоги до охорони навколишнього середовища через близькість культури та законодавства до розвинених країн, наприклад, Іспанії та США.

Інша проблема — забезпечення безпеки. У багатьох країнах регіону складна криміногенна обстановка, існують наркокартелі та банди, діяльність яких може загрожувати безпеці китайського персоналу та створювати перешкоди для ведення бізнесу, у тому числі в галузі інфраструктурного будівництва.

Ще одна проблема — політичні ризики. Реалізація великих проєктів, особливо у сфері інфраструктури, потребує тривалого часу. Багато країн Латинської Америки характеризуються бурхливим політичним життям, політична боротьба у яких дуже активна. Прикладом тому є Нікарагуа: у період першого терміну президентства Данієля Ортеги (1985-1990) були встановлені дипломатичні відносини з КНР, за наступного президента Віолете де Чаморро були встановлені офіційні відносини з Тайванем, а з КНР — розірвані, наприкінці 2021 року до влади знову прийшов Ортега, розірвав відносини з Тайванем та відновив з КНР.

Окрім цього, проблематичною є різниця в культурі та законодавстві також обумовлені проблеми у трудових відносинах між латиноамериканською робочою силою та китайськими роботодавцями. Якщо в Китаї та інших країнах вимоги трудового законодавства низькі, тоді як у Латинській Америці вони відносно високі, що є основою для трудових спорів при наймі китайськими компаніями місцевої робочої сили.

Для створення позитивного іміджу КНР заснувала мережу Інститутів Конфуція у регіоні. Передбачається, що засновані Інститути привернуть увагу громадськості до китайської культури. Інститути покликані витлумачити латиноамериканцям конфуціанські цінності, закладені, зокрема, основою зовнішньої політики КНР (єдність, гармонія, порядок, справедливість, толерантність, багатосторонність та інших). Це допомагає просувати зовнішньополітичні концепції такі як GSI.

Висновки та рекомендації

Одним із важливих висновків для України в контексті китайської експансії КНР у регіоні ЛАКБ, є значущість культурного фактору та просування власних інтересів завдяки м'якій силі. Однією з ключових задач України в регіоні є консолідація політичної підтримки, в тому числі і в російську українські війні. Цього можливо досягнути шляхом створення позитивного іміджу Української держави у регіональному інформаційному просторі шляхом культурної дипломатії, дипломатії II треку тощо. Ключовими інструментами для реалізації цієї задачі є діяльність Українського інституту та залучення української діаспори в ЛАКБ, яка нараховує більше 1 млн людей. Інформаційна робота має в тому числі і протидіяти російській пропаганді в регіоні, спростовуючи міфи про Україну, поширені російськими медіа. Також зміцнити імідж держави як надійного та передбачуваного партнера як нового зовнішньополітичного та економічного партнера, з яким латиноамериканські та карибські країни можуть співпрацювати на більш рівноправних засадах ніж з північноамериканськими та західноєвропейськими державами.

В контексті залучення більшої підтримки вкрай важливими є зміцнення політичної довіри та мінімізація можливих розбіжностей між Україною та державами Латинської Америки й Карибського басейну в поглядах на основні міжнародні проблеми. Задля

цього необхідно запровадити систему регулярних дво- та багатосторонніх політичних консультацій, активізувати парламентську дипломатію шляхом організації зустрічей груп із міжпарламентського співробітництва із відповідними «групами дружби» у законодавчих органах держав регіону. Наразі у Верховній Раді України функціонують 7 депутатських груп із міжпарламентських зв'язків із латиноамериканськими країнами: Бразилія (17 депутатів), Куба (40 депутатів), Мексика (6 депутатів), Чилі (15 депутатів), Аргентина (11 депутатів), Перу (9 депутатів), Гватемала (6 депутатів). Очевидна суттєва диспропорція кількості учасників, яка не відповідає повною мірою рівню двостороннього політичного та економічного співробітництва. Відтак, доцільно переглянути склад груп, зокрема, «групи дружби» з Кубою та Мексикою. Окрім цього, необхідно реанімувати групи міжпарламентських зв'язків з Колумбією, Парагваєм та Уругваєм, які функціонували за Верховної Ради минулого скликання. Не менш важливим є питання можливості відкриття нових дипломатичних та консульських установ (консульство у Гватемалі, консульство у Коста-Риці, яка є п'ятим торговельним партнером України в регіоні Латинської Америки), їхнє кадрове та організаційне забезпечення.

При цьому, задля здобуття політичної підтримки та розбудови комунікації слід активно долучатись до дискусії тих питань, які є нагальними для регіональних держав, усвідомлюючи, що для країн ЛАКБ війна РФ проти України не є критично важливою проблемою і російсько-українська війна зачепила латиноамериканські держави опосередковано. Відтак, слід приділити увагу аби розглянути ті питання, які хвилюють країни регіону та сприяти взаємовигідній комунікації. Серед таких можна відзначити захист довкілля та біорізноманіття — 8 пункт Формули миру Президента України. Україна потерпає від екоциду, спричиненого війною, в той час, як екологія латиноамериканських держав страждає від неналежного використання природних ресурсів заради економічної вигоди, екологічних конфліктів. Питання боротьби зі змінами клімату, подолання бідності, покращення систем охорони здоров'я, цифровізація — сфери, де Україна може проявити себе активним учасником та відповідальним членом світового співтовариства, перебуваючи у стані війни.

© Центр міжнародної безпеки

Авторка:

Аліна Гриценко

Інформація та погляди, викладені в цьому дослідженні, належать авторам і не обов'язково відображають офіційну думку Фонду Конрада Аденауера та Міністерства закордонних справ України.

Центр міжнародної безпеки

вул. Бородіна Інженера, буд. 5-А, м. Київ, 02092, Україна

Тел.: +380999833140

Е-пошта: cntr.bezpeky@gmail.com

<https://intsecurity.org/>

